

ENFORMASYON ANARŐİSİ VE GAZETECİLİĞİN DÖNÜŞÜMÜ: PANAMA BELGELERİ¹

Dr. Öğr. Üyesi Gül Esra ATALAY²

ÖZET

Sanal ortamda çok miktarda enformasyonun yer alması bir bilgi kirliliği ve enformasyon anarŐisi yaratmaktadır. Yeni medya, her alanda olduğu gibi gazetecilik alanında da çeşitli deĐiŐim ve dönüŐümlere sebep olmuştur. Habere ulaşmak, hazırlanan haberi yayımlamak kolaylaŐmış, yeni medyanın etkileŐimlilik, hipermetinsellik gibi özellikleri nedeniyle haberin derinliği artmıŐtır. Öte yandan, yeni medya teknolojilerinin geliŐimi, gazetecilere yeni bir misyon da yüklemiŐtir. Yeni medya ortamındaki enformasyon anarŐisini önlemek, gazetecilerin mesleki faaliyetleri içerisine girmiŐtir. Halk adına yönetenleri gözetleyen ve denetleyen 4. kuvvet medya, yeni medyanın sunduğu olanaklar sayesinde bu görevi yerine getirmede yeni fırsatlar elde etmiştir. Bu olanaklardan anonim olarak iletişim kurma ve veri paylaşımı, araştırmacı gazeteciliğin temelini oluŐturan ve 19. Yüzyılda Amerika Birleşik Devletleri'nde ilk örnekleri görülen skandal gazeteciliği faaliyetlerini yeni bir Şekle sokmuŐtur. İlk kez "Wikileaks Belgeleri" ile başlayan bu yeni gazetecilik deneyimi, 2016 yılında "Panama Belgeleri"nin yayımlanmasıyla farklı bir boyuta taŐınmıŐtır. Uluslararası Araştırmacı Gazeteciler Konsorsiyumu'nun (ICIJ) organizasyonuyla, dünyanın farklı köŐelerinden yüzlerce haber örgütü ve gazeteci, sıkı bir iş birliği içerisinde tarihin en büyük veri sızıntısını 1 yıl boyunca analiz etmiş, hazırladıkları haberleri uluslararası kamuoyuna ilan ederek "Panama Belgeleri"ni ifşa etmiŐlerdir. Sıradan okuyucu için pek anlam ifade etmeyecek verilerden oluşan "Panama Belgeleri" gazetecilerin analizleri sayesinde önemli ve çarpıcı haberlere dönüŐmüŐtür. "Panama Belgeleri"nin yayımlanması, siyasal ve yasal alanda önemli etkilere sahip olmasının yanında, gazetecilik açısından son derece önemli bir geliŐmedir. Yeni medyanın olanaklarından faydalanarak çok kapsamlı bir iş birliği ile gerçekteŐirilen bir araştırmacı gazetecilik örneğidir. Bu çalıŐmada betimleyici yöntem kullanılarak, veri sızmalarında araştırmacı gazetecilik faaliyetleri "Panama Belgeleri" örneği üzerinden ele alınmıştır.

Anahtar Sözcükler: Wikileaks Sızıntıları, Panama Belgeleri, Araştırmacı Gazetecilik, Skandal Gazeteciliği, Veri Gazeteciliği.

¹ Bu Makale 5-7 Mayıs 2018 tarihleri arasında Antalya'da düzenlenen ASEAD III. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu'nda sunulan bildirinin geliŐtirilmiŐ halidir.

² Üsküdar Üniversitesi İletifim Fakültesi Yeni Medya ve Gazetecilik Bölümü

ABSTRACT

Virtual space includes a great quantity of information and this excessive amount of information provokes information pollution and information anarchy. New media caused various changes and transformations within journalism. Gathering and publishing the news have become easier and the news gained depth with the help of new media characteristics, such as hyper-textuality and interactivity. On the other hand, development of new media technologies charged journalists with a new mission. Preventing information anarchy within new media space has been added to the assignments list of journalists.

4th Estate media, who observes and counterbalances the three state powers of executive, legislature and judiciary, has gained new opportunities to fulfil this mission, thanks to the new media technologies. Anonymity and data sharing opportunities of new media gave a new shape to muckraking activities, which had begun in USA on 19th Century. This new experience of journalism that has started with Wikileaks has gained new dimensions with Panama Papers in 2016. 4th April 2016, the day that Panama Papers had been published, might be accepted as the beginning of a new era in journalism history. With the organisation of International Consortium of Investigative Journalists, hundreds of news organizations and journalists from all around the world had analysed the biggest data leak of the history in 1-year time with an incredible cooperation and informed the public with their news stories. Besides being very influential on political and legal areas, Panama Papers are a very important development for journalism. It is an example of investigative journalism, which was done with the help of new media tools and with an expansive cooperation among journalists. In this descriptive article, the process of the preparation of Panama Papers by journalists will be described.

Keywords: Wikileaks, Panama Papers, Investigative Journalism, Muckraker Journalism, Data Journalism.

GİRİŞ

Yeni medya teknolojilerinin yaygınlaşması hayatın her alanında köklü değişimlere sebep olmuştur. Toplumsal, ekonomik, siyasal alanlardaki dönüşümlerin yanında birçok farklı iş alanında da rutinler değişmiştir. Gazetecilik, yeni medya teknolojileriyle en çok değişime uğrayan iş alanlarından biridir. Yeni medyanın gazetecilik mesleğini öldüreceği kanaati, uzun zaman akademik tartışmalara konu olmuş, sonuçta geleneksel gazetecilik faaliyetlerinin yeni medya ortamına adapte olma sürecinden geçtiği gözlemlenmiştir. Gazeteciliğin mesleki pratikleri, yeni medyanın sunduğu veri paylaşımı, anlık iletim ve isimsiz iletişim kurma olanakları sayesinde değişmiş, farklı bir şekle bürünmüştür. Bugün hem gazeteler okurlarıyla yeni medya ortamında hiper-metinsel bir formatta buluşmakta, hem de gazeteciliğin klasik haber toplama ve yayma biçimleri, yeni medya araçlarıyla uygulanmaktadır. Araştırmacı gazetecilik faaliyetlerinde de bu teknolojik gelişmelerden faydalanılmaktadır. Gazetecilik tarihi boyunca, çeşitli skandallar, yolsuzluklar gazetecilere bilgi veren kaynaklar yoluyla ortaya çıkarılmıştır. Dünya gazetecilik tarihinde bu alanda birçok örnek mevcuttur. 18. Yüzyılda başlayan “ifşa gazeteciliği” faaliyetleri, Pentagon belgelerini sızdıran Daniel Ellsberg, Water Gate skandalını Washington Post Gazetesine sızdıran “Derin Gırtlak” gibi örnekler bu alanda en yaygın olarak bilinenlerdir.

2006 yılında Wikileaks internet sitesinin kurulmasıyla araştırmacı gazeteciliğin özel bir türü olan skandal gazeteciliği, yeni medyanın olanaklarıyla icra edilmeye başlanmıştır. Wikileaks sitesiyle iş birliği içerisinde olan basın kuruluşları, buradan elde ettikleri bilgileri haber yaparak skandalları ortaya çıkarmıştır. Bu anlamda Wikileaks sızmaları, gazetecilikte yeni bir dönemin ilk işaretlerini vermiştir. Fakat 3 Nisan 2016'da yayınlanan Panama Belgeleri bu durumu çok daha öteye taşıyarak araştırmacı gazetecilik alanında yeni bir sayfa açmıştır. Panama Belgeleri, daha önce eşine rastlanmamış derecede büyük bir verinin gizli bir haber kaynağı tarafından gazetecilere aktarılması sonucu ortaya çıkmıştır. Tarihin en büyük veri sızıntısı olarak anılan Panama Belgeleri, Uluslararası Araştırmacı Gazetecilik Konsorsiyumunun³ yönetiminde, çok sayıda medya organizasyonundan gazetecilerin iş birliği içinde, dikkatli, planlı ve verimli çalışmaları sonucunda haber haline getirilmiştir. Belgelere dair haberler, dünya liderleri, bürokratlar, iş adamları ve ünlülerin de dâhil olduğu uluslararası düzeydeki para aklama ve vergi kaçırma gibi yasadışı faaliyetleri ortaya çıkarmıştır. Her yıl Amerika'da Columbia Üniversitesi tarafından verilen ve en prestijli gazetecilik ödüllerinden biri olan Plutzer Ödülü, 2017 yılında Panama Belgeleri'ni hazırlayan gazetecilere verilmiş, böylece Panama Belgeleri'nin tarihteki en büyük gazetecilik olaylarından biri olduğu bir kez daha kabul edilmiştir.

Bu makalede, Panama Belgeleri, araştırmacı gazetecilik faaliyetlerinin yeni medya teknolojileri neticesinde aldığı son biçim, veri gazeteciliğinin önemini ortaya koyan çarpıcı bir örnek ve de yeni medyanın gazetecilik faaliyetlerinde kullanımının farklı bir yönü olarak incelenecektir. Bu makalede betimleyici yöntem kullanılarak araştırmacı gazeteciliğin yeni medyada aldığı yeni biçim analiz edilmeye çalışılmıştır. İlk bölümde araştırmacı gazeteciliğin tanımı ve tarihsel süreci, skandal gazeteciliği, ifşa gazeteciliği ve muhbirlik kavramlarıyla birlikte kısaca ele alınmış daha sonra Wikileaks sızmaları tartışılmıştır. Son kısımda Panama Belgeleri araştırmacı gazetecilik faaliyetlerinin dönüşümü açısından ele alınmıştır.

1. ARAŞTIRMACI GAZETECİLİK

Araştırmacı gazetecilik, gazetecilik faaliyetleri içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Basitçe dünyada ve ilgili bölgede gerçekleşen ya da gerçekleşecek olayları haber yapmak gazetecilik rutininde önemli bir yer tutsa da, medyanın toplumsal faydasının asıl işlerlik kazandığı alan, araştırmacı gazetecilik uygulamalarıyla yaratılmaktadır. Bazı haber konuları diğerlerine göre hazırlanması daha zor ve daha uzun uğraş isteyen türdendir. Kimi konular halktan gizlenmek istenebilir, yönetenler, güç ve iktidara sahip olanlar bir takım faaliyetlerini halkın bilgisinden uzakta yürütmek isteyebilirler. Araştırmacı gazetecilik, medyaya yüklenen 4. Kuvvet olma misyonunun, yani halk adına yasama, yürütme ve yargı kuvvetlerinin sağlamasını yapma görevinin gerçekleştiği pratiktir. Armağan (2012, s. 79), araştırmacı gazeteciliğin amacının sadece toplumsal yaşamda karşılaşılan sorunları analitik olarak inceleyip ortaya koymak ve bu sorunları yaratanlara yaptırım uygulamak değil, bir takım çözüm önerileri de üretmek karar mekanizmalarını etkilemek, toplumsal yaşamın düzenlenmesinde ve yaşam kalitesinin yükseltilmesine katkı sağlayabilmek olduğunu belirtmiştir. Buradan hareketle araştırmacı gazetecilik faaliyetlerinin demokrasinin işlerlik kazanmasına ve toplumsal refahın artmasına katkı sağlaması beklenebilir.

³ The International Consortium of Investigative Journalists

De Burgh'a (2008, s. 17-18) göre araştırmacı gazeteciler mevcut ahlak kurallarını dayanak alırlar. Bir takım kuralların ihlal edilmesinin toplumda bir çok etkisi yaratacağından hareketle haberlerini hazırlarlar. Araştırmacı gazetecilik kimi zaman sol eğilimli gazetecilerin iktidarı eleştirmek için kullandığı bir yöntem gibi görünse de De Burgh, muhafazakâr gazetecilerin de güç ve ayrıcalık sahibi kurumlara dair araştırmacı gazeteci iştahi duyduklarını belirtmektedir. Araştırmacı gazetecilik faaliyetlerinin tarihine bakıldığında da farklı düşünce kamplarından gazetecilerin, farklı konular hakkında araştırmacı gazetecilik faaliyetleri yürüttükleri görülebilir.

Araştırmacı gazetecilik faaliyetlerinin geçmişi Amerika'da 1690 yılına dayandırılmakta, Amerika kıtasının ilk İngilizce gazetecisi olan *Public Occurences Both Foreign and Domestic* gazetesini kuran Benjamin Harris, ilk ifşa gazetecisi olarak anılmaktadır. Harris, hükümetin saklamak istediği bir takım bilgileri ifşa eden, reform çağrıları yapan, kamusal alandaki sorunlara dikkat çeken yazılar yayımlayarak araştırmacı gazeteciliğin Amerika'daki ilk örneklerini vermiş, Massachusetts Valisi tarafından sakıncalı bulunan gazetesini baskılara maruz kalmıştır. 1721 yılında *New England Courant* gazetesini kuran James Franklin'in gazeteciliği, yine araştırmacı gazeteciliğin Amerika'daki erken dönem uygulamalarından sayılmaktadır. 1700'lü yıllarda Amerikan gazetelerinde ifşa geleneği gittikçe güçlenmiştir (Aucoin, 2006, s. 20-23).

Amerika'da modern araştırmacı gazeteciliğin temelleri 19. Yüzyılda skandal gazeteciliği (muckraker journalism) ile atılmıştır. Bu dönemde kimi süreli yayınlar ve gazetelerde yayınlanan haberler ve araştırmalarla, gazeteciler, Amerikan toplumunun yaşadığı ekonomik ve sosyal sorunlara dikkat çekmeyi hedeflemiş, reform çağrıları yapmışlardır. Amerikan kentlerindeki fakirlik, işçilerin maruz kaldığı uzun çalışma saatleri, düşük ücretler ve tehlikeli durumları incelemişlerdir. Büyük şirketlerin ve zengin endüstricilerin suistimallerini gözler önüne sermiş, hükümetlerin çeşitli seviyelerindeki sahtekârlık, rüşvet ve yolsuzluklarını ifşa etmişlerdir. 20. Yüzyılda skandal gazetecilerinin önem ve etkileri artmıştır. Amerikan İlerici Dönemi'nin Başkanı Theodore Roosevelt, dönemin skandal gazetecileriyle iş birliği içerisinde ilerici politikaları hayata geçirebilmiştir. Skandal gazetecileri yazdıkları haber ve araştırma yazılarıyla çeşitli problemleri kamuoyu dikkatine sunmakta, Başkan da kamuoyu gücünü önemli reformların Kongreden geçmesi için baskı unsuru olarak kullanmaktaydı (Hillstrom, 2010, s. 3-4). Skandal gazetecileri doğrulanabilir olgulara sıkı sıkıya bağlı bir gazetecilik tarzı benimsemişlerdir. Olgular ve hakikate bağlılık, skandal gazetecilerinin sarı basının sansasyonel ve dedikoduya dayalı tarzına karşı bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Eski bir skandal gazetecisi olan Mark Sullivan'ın aktardığı üzere, skandal gazetecileri, kısa bir makaleyi yayımlamak için bile aylarca araştırma yapıyor, her şeyi inceliyor ve doğruluyorlardı. Yazdıkları haberler bizzat kendi şahitliklerine ya da yeminli yasal soruştırma ve dava metinlerine dayanıyordu. Araştırdıkları konuyla ilgili herkesle konuşarak ve tartışarak haberlerini hazırlıyorlardı (Tichi, 2004, s.69,70).

Amerika'da modern araştırmacı gazeteciliğin simgesi ise Washington Post gazetesini muhabirleri Bob Woodward ve Carl Bernstein'in ortaya çıkardığı Watergate Skandalı'dır. Bu skandal neticesinde dönemin Devlet Başkanı Richard Nixon istifa etmek zorunda kalmıştır (Kurt Öncel, 2013, s. 86). Woodward ve Bernstein'a Watergate skandalı ile ilgili bilgileri sızdıran kişi "Derin Gırtlak" takma ismiyle anılmaktaydı ve ismi 30 yıl boyunca gizli kaldı. Daha sonradan bu kişinin W. Mark Felt isimli bir FBI ajanı olduğu ortaya çıkmıştır.

Araştırmacı gazetecilik faaliyetlerinde çoğu zaman bu tür muhbirler (whistleblower) haber kaynaklığı yapmaktadır. New Yorker Magazin'den Seymour Hersh 2004 yılında Irak'taki Amerikan askeri hapishanesi Ebu Garip'teki mahkûmlara yönelik işkence ve istismar fotoğraflarını yine isimsiz kaynaklardan yararlanarak yayımlamıştır (De Burgh, 2008, s.140-141).

John Keane “iletişimsel bolluk çağı” dediği günümüzde, yeni skandal gazetecilerinin benzer temaları işlemeye devam ettiklerini ve kapalı kapılar ardında büyük bir gizlilik içerisinde işlerini halletmeye çalışan elitlerin, gözlerden uzak tutmaya çalıştıkları konuları kamuoyuna sunduklarını belirtmektedir. Keane, medya doygunu toplumlarda beklenmeyen bilgi sızmalarının olağan haline geldiğini, skandal gazeteciliğinin ise yaygınlaştığını eklemektedir (2013, s. 40-41). Wikileaks’i “Vicdan tarafından motive edilen, karizmatik bir halk figürü olan Julian Assange yönetimindeki karanlık ve teknik olarak gelişkin bir ekip tarafından gerçekleştirilen skandal gazeteciliğinin radikal bir biçimi” olarak tanımlayan Keane, Wikileaks’in iletişimsel bolluğun tüm meziyetlerinden (kolay ulaşılabilen multimedya entegrasyonu ve dijital ağlar sayesinde dünya çapında düşük maliyetle kopyalanan enformasyon) istifade ettiğini ve yayımladığı belgelerle keskin etkiler yarattığını belirtmiştir (2013, s.51-53). Panama Belgeleri projesi ise skandal gazeteciliğinin vardığı son nokta olarak adlandırılabilir. Çok sayıda gazetecinin, bir yıl boyunca dışarıya haber sızdırmadan proje üzerinde çalışması ve aynı gün haberleri yayımlamaya başlayarak adeta haber bombardımanı ile kamuoyunu bilgilendirmesi, skandal gazeteciliğinin 21. Yüzyılda aldığı şeklin en net örneğidir.

İçin Akçalı, insanların bilgiyle kuşatıldıkları medyatik bir ortamda yaşamalarına rağmen çok az şey bildiklerini, çok az bilginin kullanılır olduğunu, bilgi fazlalığının paradoksal olarak araştırmacı gazeteciliğe duyulan ihtiyacı yarattığını vurgulamıştır (2003, 77,78).

Panama belgelerini araştırmacı gazetecilik faaliyetleri açısından değerlendirmeye geçmeden önce sızıntılarıyla ana akım medyaya skandal haberciliği yapmak üzere haber kaynağı olarak işlev gören Wikileaks’e değinmek faydalı olacaktır.

2. WIKILEAKS İNTERNET SİTESİ VE SIZINTILARI

Wikileaks 2006 yılında kamu otoriteleri ve özel sektör tarafından gizlenen enformasyonu yayımlamak üzere kurulan, muhbirlere yönelik çevrim-içi platformdur (Brevini, Hintz ve McCurdy, 2013, s.2). İlk yıllarda *Scientology* tarikatına ait metinler, Kenya’nın o dönemdeki Başkanının ailesiyle ilgili yolsuzluk dosyaları, İzlanda bankalarının sırları, dönemin Amerika Birleşik Devletleri Başkan Yardımcısı aday Cumhuriyetçi Sarah Palin’in özel elektronik postaları gibi belgeleri yayımlamış ve medyanın ilgisini çekmiştir (Brevini, Hintz ve McCurdy, 2013, s.3).

2010 yılında Wikileaks’ten yapılan sızmalar platformun isminin tüm dünyada duyulmasına sebep olmuştur. 28 Kasım 2010’da ise “Cablegate” (telgraf sızmaları) skandalı olarak anılan sızmalar Wikileaks’ın iş birliği içerisinde olduğu gazeteler tarafından yayımlanmaya başlanmıştır. Amerika Birleşik Devletleri’ne ait 250 bin’den fazla diplomatik telgraftan derlenen haberler, uluslararası diplomasinin işleyişini gözler önüne sermiştir.

Bu skandalla, hükümetler arasında ve hükümetlerle şirketler arasında yapılan gizli saklı anlaşmalar, Amerika Birleşik Devletleri'nin Birleşmiş Milletler çalışanlarına yönelik yürüttüğü ajanlık faaliyetleri ve çeşitli ülkelerdeki hükümetlere ait yolsuzlukları da içeren birçok gizli bilgi açığa çıkmıştır. Gazetelerin söz konusu belgeleri haberleştirmeye başlamasından dokuz ay sonra, tüm telgraflar sitede yayımlanmıştır. O günden sonra da Guantanamo Koyu Belgeleri dijital gözetim endüstrisini konu alan Ajan Dosyaları (spyfiles) ve Suriye Dosyaları'nı yayımlamıştır. Tüm bu gelişmelerin sonucunda, beklenebileceği üzere, Wikileaks'in kurucusu Julian Assange ve ekibi Amerikan hükümeti tarafından hedefe alınmıştır (Brevini, Hintz ve McCurdy, 2013, s.3).

Benkler'a göre (2013, s.11) Wikileaks internet sitesinin ana akım medya kanallarıyla yaptığı iş birliği "entegre (networked) 4. Kuvvet" in oluşumuna imkan tanımıştır. Fakat bu entegrasyon, daha çok ana akım medyanın lehine olmuştur. Wikileaks sürecinde bir süredir kaybolmakta olan konum ve güçlerini tazeleme imkânı bulan gazeteciler, Wikileaks ekibini tehlikeye atmıştır. Bu argüman, internetin ortaya çıkmasıyla gazeteciliğin giderek önemini yitirdiği yönündeki tezlerle birlikte düşünüldüğünde önem kazanır. Benkler, Amerikan basınında 1980'lerden itibaren başlayan ve son on yılda doruk noktasına ulaşan dönüşümün medyaya içkin ve aşkın (holdingleşme ya da internetin etkisi gibi, kapitalist sistemin hakim olduğu herhangi bir ülke için de geçerli olan) sebeplerini sıraladıktan sonra, Wikileaks'in büyük gazetelerle yaptığı iş birliğinin yönetimi zor olan bir iş birliği olduğuna vurgu yapmıştır. Benkler'a göre eşsizliklerini ve kimliklerini korumak için, geleneksel medya, iş birlikçilerini köşeye sıkıştırmakta ve onları yasal ve yasa dışı saldırılara maruz bırakmaktadır. Wikileaks'le iş birliği yaparak sızıntıları haberleştiren New York Times, The Guardian ve Der Spiegel gibi gazetelerde kimi köşe yazarlarının Wikileaks'i eleştirmelerini buna örnek olarak gösterir (Benkler, 2013, s. 20-24).

Bu konuda New York Times'da Thomas Friedman tarafından kaleme alınmış, Benkler'in de örnek verdiği köşe yazısı önemlidir. Friedman, Wikileaks'in hükümet ya da bankalara ait dâhili yazışmaları yayımlamasının, bir toplumun işlevselliğini sağlayan yaşamsal faktörlerden olan gizli kalması gereken iletişimin altını oyduğunu, bunun anarşiye sebep olduğunu söylemektedir (Friedman, 2010). Eğer gizli bilgileri ifşa eden Wikileaks ve benzeri kaynaklar bir anarşiye sebep oluyorsa, bu noktada anarşiye son verip düzeni sağlayacak olanların da gazeteciler olduğu Friedman'ın metnindeki söylenmeyen yan anlam olmalıdır.

Beckett ve Ball ise Wikileaks'in devrimsel bir fikir olmadığını ve hacktivizm ve geleneksel gazeteciliğin bazı özelliklerinin bir melezi olarak görülmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Öte yandan Wikileaks'i profesyonel gazetecilik mesleğine dair bir sınır anlaşmazlığını gösteren öğretici bir vaka olarak görürler. Bu bakış açısına göre ağa dayalı özel bir gazetecilik formu olan Wikileaks örneğinde, geleneksel gazeteciliğin mülakatlara, gözlemlere, haber kararlarına dayalı belge analizlerine ve kanıtlara dayalı yapısı, küresel kamuoyuna dayanan daha açık ve iş birlikçi bir yapıyla yer değiştirmiştir. Otorite, medya ve vatandaş arasındaki geleneksel ilişki modeli, sürdürülebilir olmaktan çıkmıştır. Bu durum, gücün artık daha eşit ve şeffaf bir şekilde dağıtılacağı anlamına gelmesi de Wikileaks, demokratik söylemi ve siyaseti yeniden şekillendirmek için yeni fırsatlar sunan yeni siyasal iletişim formlarından biridir. (2012, s.3).

Kaya Erdem de bununla paralel bir bakış açısıyla Wikileaks'i Deleuze ve Guattari'nin "köksapsı medya" kavramıyla ele almıştır. "Hiyerarşik olmayan, ağ örgütlü bir güç dağıtım modeli ve ekonomik örgütlenme" olarak tanımladığı köksapsı medyanın ağ temelli yeni iletişim teknolojilerinin yarattığı medyaya işaret ettiğini ifade ettikten sonra Wikileaks'in köksapın bağımlılıktan uzak durmak ve kendi başına ayakta durmak için kendi organik iletişim, donanım ve yazılımlarını geliştirdiğini, muhalif, bağımsız ve göçebe hareket etmek durumunda olduğunu vurgulamıştır. Köksapsı medyanın köklerden dallara doğru, devlet iktidarının tam tersi bir mantıkta işleyen bir hiyerarşiye sahip olduğunu da eklemiştir (s.19). Kaya Erdem, Wikileaks'in ardından gelen yasak ve müdahalelerin Batı'nın yeni medyaya yönelik müdahalelerini meşrulaştıracak bir sürecin başlangıcı olmasının da mümkün olduğunu düşünmektedir. Zira, Wikileaks sızmalarından sonra Irak'ta bulunan ABD askerleri uyarılmış, Amerikan EveryDNS şirketi sitenin alan adını iptal etmiş, Amazon.com altyapısındaki bazı sunucuları kullanan Wikileaks'i engellemiş, PayPal ise siteye akan bağışların ulaşmasını engellemiştir. Öte yandan, yeni medyada engeller çok kalıcı olmamaktadır. Wikileaks sitesi kapandıktan sadece 24 saat sonra yüzlerce farklı sitede içerikler birebir olarak yayımlanmaya başlamıştır (s.22).

Turhan (2017) ise Wikileaks'i dijital aktivizm ve hacktivizmin bir örneği olarak değerlendirir ve hacktivist faaliyetlerin her ne kadar demokrasi ve şeffaflığın güçlenmesi için yapılan çalışmalar olarak nitelendiriliyor olsa da manipülasyon, kara ve gri propaganda için de kullanılabilme ihtimalleri olduğuna dikkat çeker. Bu yollarla ortalara dökülen dosyaların düzmece olup olmadığı ya da şantaj malzemesi olarak kullanılıp kullanılmayacağına da garantisinin olmadığına vurgu yapar.

Görüldüğü üzere Wikileaks ve benzeri sızmalar hakkında demokrasiye hizmet edip etmediği ya da farklı amaçlar için kullanılabilir oluşu hususunda soru işaretleri ve tartışmalar mevcuttur. Şüphesiz ki her iki bakış açısının da haklı olduğu durumlar olabilir. Wikileaks gibi web ortamında yapılan sızmalar, hegemoninin yasakları arttırmasına bahane oluşturabilir; fakat bu, demokratikleştirici yanının görmezden gelinmesine sebep olmamalıdır. Önceleri sadece egemen olanın sıradan insana yönelttiği denetleyici bakışlar, yeni medya ve onun ortaya çıkardığı Wikileaks gibi oluşumlar sayesinde tam tersi yöne dönebilmiştir. Artık sıradan insan da yönetenlerin, egemenlerin faaliyetlerini, halktan gizlemeye çalıştıkları sınırları öğrenebilmekte, güç sahiplerini gözetleyebilmektedir.

Panama Belgeleri Wikileaks'in de çok ötesine geçen büyüklükte bir sızmadır ve bu sızmaların halklara duyurulmasında gazetecilerin üstlendiği rol bakımından da, araştırmacı gazeteciliğin yeni medya çağında aldığı yeni biçimin çarpıcı bir örneğini oluşturmaktadır.

3. PANAMA BELGELERİ

2010 yılında WikiLeaks adlı internet sitesi Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanlığı'na ait 1.73 gigabyte büyüklüğünde iletişim belgelerini yayımlamıştır. Bu sızıntılar o dönemde tüm dünyada sarsıcı etki yaratmış ve tartışmalara neden olmuştur. Panama belgeleri ise şimdiye kadar hiç görülmemiş büyüklükte (2.6 terabayt) verinin sızması anlamına gelmektedir. Sızma 4.8 milyon email, 3 milyon veritabanı dosyası ve 2.1 milyon PDF içermekte ve bu miktar Wikileaks'te sızan belgelerin 2000 katına denk gelmektedir. Söz konusu belgeler Mossack Fonseca isimli Panamalı bir avukatlık firmasına aittir ve kırk yıllık bir dönemde, firmanın tüm belgelerini içermektedir (Obermeier ve diğerleri, 2017).

Mossack Fonseca ismi Panama Belgeleri'nden önce çok bilinmese de Panama dışında, başta Hong Kong, Miami ve Zürih olmak üzere dünyada birçok şehirde şubeleri bulunan bir hukuk firmasıdır ve dünyadaki en büyük paravan şirket üreticileri arasındadır. Paravan şirketler varlıkların gizlenmesi için kurulmakta ve bu yolla vergi kaçırmak mümkün olmaktadır. Firmadan sızan belgeler 200'den fazla ülkeden kişiyle ilintili, 214.488 off-shore kuruluş hakkında bilgiler içermektedir. Dünya çapında 140 politikacı ve kamu personelinin off-shore holdinglere sahip olduğu yine bu belgelerle ortaya çıkmıştır. (icij.org, 2016). Off-shore şirket sahibi olmak yasadışı değildir, fakat bu şirketler kimi zaman kara para aklama, vergi kaçırma ya da mal varlığını gizleme gibi amaçlarla kullanıldığı için suç kapsamına girmektedir. Panama belgeleri global anlamda siyasal arenayı etkilemiş ve yeniden şekillendirmiş bir gelişme olmanın yanında, hazırlanış biçimi incelendiğinde gazetecilik tarihi açısından da bir dönüm noktası olarak sayılabilir. Gazeteciliğin yeni medya teknolojilerinden faydalanarak değişip dönüşmesi Panama Belgeleri örneğiyle yeni bir boyut kazanmıştır. Panama Belgelerinin tamamlanıp çeşitli ülkelerdeki basın kuruluşları tarafından halka duyurulması sürecinin öncesinde çok karmaşık ve zorlu bir hazırlık dönemi yaşanmıştır. Belgelerin hazırlanışına yakından bakmak gazeteciliğin içine girdiği dönüşüm sürecini anlamak için aydınlatıcı olabilir.

4. PANAMA BELGELERİ'NİN HAZIRLANMASI

Panama Belgeleri, ekonomik ve siyasal boyutta tüm dünyada büyük yankı uyandırmış ve etkili olmuştur. Panama Belgeleri'nin hazırlanması ve dünyaya duyurulması ise gazetecilik alanında büyük bir gelişme olarak nitelendirilebilir. Daha önce görülmemiş çapta bir iş birliği içinde, çok sayıda gazetecinin uzun bir süre çalışmasıyla, belgeler kamuya açıklanmaya hazır hale getirilebilmiştir.

Panama Belgeleri, gazetecilik tarihinde daha önce ortaya çıkan bazı skandallarda da yaşandığı gibi, gizli bir kaynak tarafından gazetecilere bilgi aktarımı yapılmasıyla ortaya çıkmıştır. Belgeler yayınlanmadan bir yıl önce takma isim kullanan⁴ bir kaynak, Alman Süddeutsche Zeitung gazetesini arayarak elinde paylaşmak istediği belgeler olduğunu, söz konusu dosyaların birtakım suçları ortaya dökceğini, gazeteye bu paylaşımı şifreli dosyalarla yapacağını söylemiştir. Aylar boyunca süren temaslara kaynak, Süddeutsche Zeitung'a 2.6 terabayt boyutunda veri aktarımında bulunmuştur. Bunun karşılığında gizlilik dışında, para dâhil herhangi bir isteği olmamıştır. Paylaşılan verinin büyüklüğü dolayısıyla Süddeutsche Zeitung, Uluslararası Araştırmacı Gazeteciler Konsorsiyumu ile temasa geçerek iş birliği yapmıştır. 12 ay boyunca 80'den fazla ülkeden 100 medya organizasyonuna bağlı 400 gazeteci Konsorsiyum'un oluşturduğu grup çalışması planına uyarak Panama Belgelerini yayıma hazır hale getirmiştir (Obermeier ve diğerleri, 2017).

Tarihteki en geniş kapsamlı, uluslararası araştırmacı gazetecilik projesi sayılan Panama Belgeleri gazetecilik alanında yeni bir döneme işaret etmektedir. Araştırmacı gazetecilik faaliyetleri daha önceleri genellikle gazetecilerin tek başlarına ya da birkaç kişiden oluşan gruplar halinde yaptıkları çalışmalardı ve rakip gazetecilere, medya organlarına haber kaptırmamak için büyük bir gizlilikle yürütülmekeydi.

⁴ Haber kaynağı, Süddeutsche Zeitung Gazetesi ile iletişim kurarken John Doe takma ismini kullanmıştır. John Doe İngilizce'de yaygın olarak kullanılan bir takma isimdir.

Bu açıdan değerlendirildiğinde Panama Belgeleri araştırmacı gazetecilik faaliyetlerindeki, birlikte çalışma deneyimini çok ileri noktalara taşımıştır. Birçok rakip medya organı ve gazeteci, iş birliği ve uyum içerisinde bu çok miktardaki veriyi, halkın anlayabileceği bilgilere dönüştürmüştür. Bu deneyim, basın ve demokrasi arasındaki ilişki bağlamında da değerlendirilmelidir. Rakip basın organizasyonlarına mensup gazetecilerin rekabeti bir kenara bırakarak halkın haber alma hakkı ilkesine saygı çerçevesinde ortak hareket etmesi, son yıllarda gittikçe sarsılmış durumda olan ana akım medyaya duyulan güveni de bir nebze olsun tazelemiştir.

Konsorsiyum Panama Belgeleri'ni oluştururken yeni medya araçlarından faydalanmıştır. Uluslararası Araştırmacı Gazeteciler Konsorsiyumu Veri ve Araştırma Birimi Editörü Mar Cabra, verilerin belgelere dönüştürülme sürecini opennews.org sitesine anlatmıştır. Büyük miktardaki verinin birçok gazeteci tarafından kullanılabilmesi, işlenebilmesi ve analiz edilebilmesi için çeşitli programlar kullanılmıştır. Konsorsiyum projeyi yürütürken açık kaynak kullanımına önem vermiş, kütüphaneciler için geliştirilen *Project Blacklight* isimli açık kaynak program, gazetecilerin kullanımı için adapte edilmiştir. Bu program sayesinde veriler arasında çok yönlü aramalar yapılabilmektedir. Veriler *Linkurious* isimli lisanslı bir program kullanılarak görselleştirilmiş; grafiklere dönüştürülmüştür. Bu program sayesinde grafiğin üzerinde, ismi Panama Belgelerinde geçen bir isme karşılık gelen bir noktayı tıklayarak, gazeteciler bu ismin ilişkide olduğu diğer isimleri görerek bağlantılar kurabilmişlerdir. Panama Belgeleri projesine dâhil olan ve dünyanın çeşitli ülkelerinde konumlanmış gazetecilerin birbirleriyle iletişim kurabilmeleri için yine açık kaynak bir program olan *Oxwall* tabanlı *Global I-Hub* isimli platform kullanılmıştır. Facebook benzeri bir sosyal ağ olan *Oxwall*, gazetecilerin birbirleriyle mesajlaşmalarını, dosya değiş tokuşu yapabilmelerini ve forum formatında çeşitli başlıklar altında fikir alışverişi yapabilmelerini sağlamıştır. Projede gizlilik çok mühim olduğu için, projeye katılan her gazeteciye bir anlaşma imzalatılmış ve bu şekilde kimsenin haberi diğerinden erken vermemesi sağlanmıştır. Katılan tüm gazeteciler aynı gün haberleri yayımlayınca, dünya çapında büyük bir skandal patlak vermiştir (Cabra ve Kissane, 2016).

Landert ve Miscione'nin belirttiği gibi, yeni medya sayesinde artık bir sırrı açık etmek ve halka duyurmak isteyen muhbirlerin gazetecilere muhtaçlığı ortadan kalkmıştır. Wikileaks gibi, bir internet sitesinden ya da bir sosyal medya hesabından da belgeler yayımlanabilmektedir. Fakat burada gazetecinin bir başka rolü ön plana çıkmaktadır; ortalığa saçılan bu verileri anlamlı haber hikâyelerine dönüştürerek okuyucuların neler olup bittiğini anlamasını sağlamak... Gazeteciler eşik bekçiliği rolünü bir kenara bırakarak veri yönetimine yönelmek durumundadır (2017, s. 7).

Panama Belgeleri örneğinde görüldüğü gibi, veri kullanımı, gazetecilik mesleğinin odak noktasını bir haberi ilk veren olmaktan çıkararak, belli bir gelişmenin gerçekte ne anlama geldiğini okuyuculara açıklayabilen olmaya dönüştürmüştür (Lorenz, 2012, s. 4).

Gazetecilerin yaptığı veri yönetimi, işlenmemiş, tek başına anlamlı bir bütün oluşturmayan, farklı insan, olay, durum ve belgeleri bir arada değerlendirilerek, anlamlı sonuçlara ulaşmak olarak tanımlanabilir. Bu süreç gizli ya da göz önünde olmayan bağlantıların gün ışığına çıkartılarak haberleştirilmesiyle sonuçlanır.

Böyle bir süreci yönetmek için gazetecilerin konu hakkında bilgi birikimine sahip, doğru sorular sorabilen, olaylara farklı bakış açılarından bakarak ilişkiler kurabilen donanımlı ve deneyimli kişiler olmaları gerekmektedir. Bu yetkinlikler şart olmakla birlikte yeterli değildir. Veri yönetimi yapacak gazetecilerin yeni medya teknolojilerine ve araçlarına hâkim olmaları gerekmektedir.

1960'lı yıllardan beridir gazeteciler bilgisayarı, veri analizi için kullanmaktadırlar. O dönemlerde bu faaliyetler bilgisayar destekli raporlama gibi adlarla anılmaktaydı (Lesage ve Hackett, 2014). 2000'li yıllarla birlikte gazetecilik alanındaki bu faaliyetler "Veri Gazeteciliği" kavramı altında toplanmıştır (Aslan ve diğerleri, 2016, s. 67). Veri gazeteciliğinin ne olduğu, hangi faaliyetleri içerdiği ve tanımı konusunda farklı fikirler mevcuttur. Pilhofer'e göre veri gazeteciliği hikayeleştirmede kullanılan ve gittikçe artan teknik, araç ve yaklaşımlar bütünüdür. Veriyi kaynak olarak kullanan geleneksel bilgisayar destekli raporlamadan, en yeni veri görselleştirme haber uygulamalarına kadar her şeyi içerebilir. Chicago Tribune Gazetesinden Brian Boyer, veri gazeteciliğini dizüstü bilgisayarlarla yapılan bir tür foto muhabirliğe benzetmektedir (Gray ve diğerleri, s. 6). Veri gazeteciliği anlamlı hale getirilebilecek her tür veriyle yapılabilir. Panama Belgeleri ise veri gazeteciliğinin skandal gazeteciliği ile birleştirilmiş haline bir örnek teşkil etmektedir.

Panama Belgeleri'nin hazırlanmasıyla ilgili bir diğer husus, gazeteciler arasında kurulan işbirliğinin haber kalitesini artırmasıdır. Uluslararası Araştırmacı Gazeteciler Konsorsiyumu, Panama Belgeleri'ni dünyanın çeşitli ülkelerinden gazetecilerle işbirliği içerisinde hazırlamıştır. Örneğin Panama Belgeleri'nde adı geçen Afrikalı politikacı, iş adamı ve yatırımcılarla ilgili haberleri Afrikalı gazetecilerin hazırlaması sağlanmıştır. Bu yeni bir durumdur. Daha önceleri Afrika'daki yolsuzluk haberini yerel düzen, çevre ve bağlamdan bihaber yabancı bir gazeteci hazırlar, sonuçta ortaya çıkan haber klişelerden ibaret olurdu. Panama Belgeleri projesinde kullanılan yöntem bu bağlamda geleneksel medya motifinden keskin bir kopuşu işaret etmektedir (Sharife ve Schalwyk, 2016, s. 5).

Projeye katılan gazetecilerin sayısının oldukça yüksek tutulması ve farklı ülkelerden gazetecilerin dâhil edilmesi, gazetecilikte daha kaliteli haber için iş birliğinin rekabetin önüne geçtiği yeni bir anlayışa örnek teşkil etmiştir.

5. PANAMA BELGELERİNİN YAYIMLANMASININ SONUÇLARI

Dijital iletişim ağları bir zamanlar elitlerin tekelinde olan resmi enformasyon kontrolünü altüst ederek güç dengelerini değiştirebilmektedir (McNair, 2012, s. 77). Panama Belgeleri'nin yayımlanması dünya çapında önemli sonuçlar doğurmuştur. Dönemin Amerika Başkanı Barrack Obama, Panama Belgeleri ile ilgili açıklama yaparak vergi kaçırmanın artan ve önemli bir problem olduğuna değinmiştir. G20 ülkeleri vergi kaçakçılığına dair yeni önlemler kataloğu hazırlamış, Avrupa Birliği Parlamentosu ise bu soruna özel bir soruşturma komisyonu görevlendirmiştir. Dönemin İzlanda Başbakanı, off-shore şirket sahibi olduğu Panama Belgeleri sayesinde ortaya çıkınca, büyük halk protestolarıyla karşılaşmış ve istifa etmek zorunda kalmıştır.

Dönemin İngiltere Başbakanı David Cameron da babasının sahip olduğu off-shore şirketlerden geçmişte kazanç elde ettiğini itiraf etmek zorunda kalmıştır. İstifa çağrıları Cameron örneğinde karşılık bulmamış, Başbakan görevine devam etmiştir.⁵ Malta, Arjantin Pakistan'da da Panama Belgeleri'nde adı geçen siyasiler krize sebep olmuş, istifalar gündeme gelmiştir. FIFA etik komitesi kurucu meclis üyesi Pedro Damiani yine Panama Belgeleri'nde ifşa edilen iş bağlantıları nedeniyle istifa etmek zorunda kalmıştır (Obermayer ve Obermaier, 2016, s. 598-610).

Görüldüğü gibi, kapsamlı bir araştırmacı gazetecilik faaliyeti sonucunda dünyanın çok çeşitli yerlerinde yolsuzluklar ortaya çıkmış ve faillerin ifşasıyla siyasi dengeler değişmiştir. Demokrasilerde medyanın halk adına yönetenleri izlemek ve bu yolla halkın çıkarlarına bekçilik etmek gibi bir görevi vardır. Böyle bir sistemde, medya hükümetin 4. Kuvveti olarak anılır. Yasama, yürütme ve yargı organlarını izleyerek, halkın ve demokrasinin çıkarına aykırı davranışları denetler. 4. Kuvvet kavramı 19. Yüzyılda etkili bir tarihçi olan Thomas Carlyle'a dayandırılır. Carlyle'a göre demokrasi ve basın ancak birlikte var olabilirler. Ancak basın sayesinde kamuoyu kendisini yönetmesi için seçtiklerinin neler yapıp ettiğinden haberdar olabilir. Sadece bu yolla, iyi liderlerin görevde kalması, kötülerin ise sistem dışı bırakılması sağlanarak halkın egemenliği sürdürülebilir (Willis, 2007, s. 137-139).

Panama Belgeleri projesi, basının 4. Kuvvet olma misyonuna tam bir örnek teşkil etmiş, yasama, yürütme ve yargının sağlayamadığı bir etkiyi gerçekleştirebilmiştir. Gazeteciler halkın haber alma özgürlüğüne hizmet ederken, sistemin büyük ama görünmez bir sorununu gözler önüne sermişlerdir. Şüphesiz Panama Belgeleri gazetecilerin ortaya çıkardığı ilk skandal değildir, fakat birçok ülkede eş zamanlı etkiye sebep olan, tarihin en geniş kapsamlı skandalıdır. Panama Belgelerinin yayınlanmasından sonra ortaya çıkan, yukarıda örnekleri verilen olaylar adaletin yerini bulması açısından olumlu gelişmelerdir.

Öte yandan, Panama Belgeleri'nin yayımlanması olumsuz bir takım olaylara da neden olmuştur. Belgeler yayımlanır yayımlanmaz Çin'de "Panama Belgeleri" ifadesi sansür kapsamına alınmıştır. Hong Kong'da Ming Pao gazetesi Baş Editörü Keung Kwok-Yuen Panama Belgeleri yayımlandıktan birkaç saat sonra işten çıkarılmış, sebep olarak ise gazetenin masrafları kısmak zorunda olması gösterilmiştir. Projeye Panama'dan destek veren gazeteciler, Panama Belgeleri'nin yayımlanacağı günkü sayılarını, birilerinin şiddet kullanarak gazetenin basılmasını engelleyebileceği korkusuyla gizli bir yerde basmak zorunda kalmışlardır. Venezuela'dan projeye katılan bir gazeteci, rejim yanlısı gazete yönetimi tarafından işten atılmıştır. Tunus'tan Panama Belgeleri projesine katılan *Inkyfada* isimli çevrimiçi dergi, Tunus Devlet Başkanı'nın eski danışmanının off-shore bağlantılarını haber yapınca, sanal saldırıya maruz kalmıştır. Panama Belgelerine adı karışan Ekvator Devlet Başkanı Rafael Correa, Panama Belgeleri projesinde yer alan Ekvator'lu gazetecilerin ismini tweetleyerek üzerlerinde baskı kurmayı hedeflemiştir.

Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in yakın bir arkadaşının ismi de Panama Belgeleri'nde yer almıştır. Rusya yönetiminden yapılan açıklamada Putin ve ailesinin enformasyon saldırısına uğradığı Putin'in hiçbir ilgisi olmayan off-shore şirketlerinin gündeme getirildiği ve tüm bunların arkasında sadece gazeteciler değil, gizli servis ve benzeri organizasyonların olduğu iddia edilmiştir.

⁵ David Cameron, aleyhine çalışma yürüttüğü İngiltere'de yapılan Avrupa Birliği'nden ayrılma halk oylaması olumlu sonuçlanana kadar görevine devam etmiştir.

Panama Belgeleri projesine destek veren Rus gazetecilerin fotoğrafları Rus televizyonlarında gösterilmiş ve Amerikan hükümeti lehine propaganda yaptıkları öne sürülmüştür. Panama Belgeleri'ni yayımlayan Rus gazete Novaya Gazeta'nın baş editörüne şantaj girişimleri olmuş, belgeleri yayımlaması engellenmeye çalışılmıştır. Her türlü baskıya rağmen belgeleri yayımlayan gazete, vergi denetimiyle baş etmek durumunda kalmıştır. Vladimir Putin de halka hitap ettiği konuşmasında, Panama Belgeleri'ni hazırlayan gazetecileri provokasyonla ve Amerikan propagandası yapmakla suçlamıştır (Obermayer ve Obermaier, 2016, s.610-614).

Görüldüğü gibi gazetecilerin 4. Kuvvet olma misyonlarını yerine getirmeleri kolay değildir, bunu gerçekleştirebilmek için hemen hemen dünyanın her yerinde bedeller ödemeleri, tehditler, işten çıkarılmalar, hatta hayati tehlikelerle baş etmeleri gerekmektedir. Bu koşullar altında gazetecilerin birlikte hareket etmeleri, birbirleriyle mümkün olduğunca iş birliği ve dayanışma halinde olmaları hayati önem arz etmektedir. Panama Belgeleri projesinin hazırlanış sürecinde eğer gazetecilerden herhangi birisi diğerlerinden önce haber sızdırmış olsaydı, birçok gazeteci tehlike altında olacaktı. Oysa haber, tüm katılan yayın organlarında aynı anda yayımlandığı için büyük bir etki yaratabilmiş ve bu durumda gazetecileri tehdit etmek, işten atmak ya da başka şekillerde baskı altında tutmak zorlaşmıştır. Buna rağmen yukarıda sayılan örneklerde görüldüğü üzere, kimi gazeteciler ve yayın organları tehdit, işten çıkarılma, vergi denetimi gibi dolaylı yoldan cezalandırma yöntemlerine maruz kalmışlardır.

Bu noktada gazetecilerin bağlı buldukları ülkelerde demokrasinin tesis edilip edilmemesi önemli hale gelmektedir. Demokrasinin daha sağlıklı uygulandığı İzlanda'da gazeteciler yaptıkları haberlerden dolayı bir zarara uğramamış, aksine Başbakanın istifasına yol açmışlardır. Oysa Çin, Venezüella, Rusya gibi ülkelerde gazeteciler baskıyla karşılaşmışlardır. Buradan hareketle demokrasi ve basın özgürlüğünün sürekli biçimde birbirini doğurduğunu söylemek yanlış olmaz. Demokrasi ne kadar gelişirse, basın o kadar özgür ve baskılardan uzak olacak, basın özgürleştikçe, gazeteciler sansür ya da oto-sansürden uzak bir biçimde işlerini icra ettikçe demokrasi kültürü de gelişecektir.

SONUÇ

Panama Belgeleri araştırmacı gazeteciliğin yeni medya aracılığıyla icrasının bir örneğini oluşturmaktadır. Çok büyük boyutlarda verinin dünya çapında 400 gazetecinin işbirliği ile analiz edilerek hazırlanması ve aynı anda yayımlanmasıyla çok sayıda politikacı, işadama ve zenginın kamuoyundan gizledikleri varlıkları, yatırımları ve kazançları gözler önüne serilmiştir. Bu yeni dönemde işbirliği ile varılan başarı, rekabetin önüne geçmiş, veri analizinin bir haber kaynağı olarak önemi ortaya çıkmıştır. Yeni medya bir enformasyon anarşisine sebep olmaktadır. Çok büyük miktarda veri, çevrimiçi platformlarda dolaşıma girmekte, fakat bunları anlamlandırmak, sıradan bir okuyucu için çoğu zaman mümkün olmamaktadır. Böyle bir ortamda gazetecilerin sıradan iş rutinlerine eklenen yeni rolleri, verileri anlamlı hikâyelere dönüştürerek halkın haber alma özgürlüğüne katkı sağlamak olmuştur.

Panama Belgeleri, gazetecilerin edindikleri misyon, amaçlar bakımından 19. Yüzyılda Amerika’da ortaya çıkan skandal gazeteciliği geleneğinin güncel bir örneğidir. 19. Yüzyılda başlayıp 20. Yüzyılda etki düzeyini arttıran skandal gazeteciliği toplumdaki haksızlık, yolsuzluk ve sorunları uzun dönemli araştırma süreçlerinden geçerek ve olgulara dayanarak haber hikâyeleri hazırlamaya dayanmaktaydı. Günümüzde yeni medyanın sağladığı çevrim-içi güvenli iletişim, veri paylaşımı, anlık iletişim, sınıflandırma ve görselleştirme teknikleriyle skandal gazeteciliği Panama Belgeleri’nde görüldüğü gibi çok daha gelişkin bir hale gelmiştir. Böyle bir gazetecilik faaliyetinde yer alabilmek, gazetecilerin bilişim teknolojilerine dair sahip oldukları bilgi ve yetkinlikler sayesinde mümkün olmuştur.

Panama Belgeleri şimdiye kadar görülen en büyük veri sızıntısı olmanın yanında muhtemelen sonuncusu olmayacaktır. Gazeteciler ve haber organizasyonları bu yeni dönemde veri analizi konusunda donanımlarını arttırmalı, hızlı ama eksik hazırlanan haber dosyaları yerine işbirliğine dayalı ve ayrıntılı analize imkân tanıyacak ölçüde geniş zamanlara yayılmış çalışmalara odaklanmalıdır. Gazetecilerin yeni medyada bilgi güvenliği, dosyalama, veri görselleştirme teknolojilerine hâkim olmaları bu yeni döneme ayak uydurmalarında faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

- ARMAĞAN, A . (2012). “Bir uzmanlık alanı olarak araştırmacı gazetecilik”. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 0 (7), ss.77-88.
- ASLAN, A., BAYRAKÇI, S.ve KÜÇÜKVARDAR M. (2016), “Bilişim Çağında Geleneksel Gazeteciliğin Dönüşümü: Veri Gazeteciliği”, *Marmara İletişim Dergisi*, 26, ss.55-70.
- AUCOIN, James L., (2006), *The Evolution of American Investigative Journalism*, University of Missouri Press, Columbia and London.
- BECKETT, C., BALL, J. (2012), *WikiLeaks: News in the Networked Era*. Cambridge: Polity Press.
- BREVINI, B., HINTZ, A., MCCURDY, P. (2013), *Beyond Wikileaks, Implications for the future of communications, journalism and Society*, London: Palgrave Mc Millan

CABRA, M., KISSANE E., (2016), The people and tech behind the Panama Papers: How long-term Infrastructure-building enabled the biggest leak in Data journalism History.

<https://source.opennews.org/articles/people-and-tech-behind-panama-papers/> (Erişim tarihi 10.4.2017)

DE BURGH, H. (2008) *Investigative Journalism: Context and Practice*, 2nd edition, Oxon: Taylor & Francis.

ERDEM KAYA, B., (2011), Radikal Demokrasi Kuramı Bağlamında Yeni Medyanın Geleceği: Wikileaks Örneği, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 5-24.

FRIEDMAN, T.L., (2010), *We only got America A*, New York Times , <http://www.nytimes.com/2010/12/15/opinion/15friedman.html>, (Erişim tarihi 20 Kasım 2017).

HILLSTROM L. C. (2009), *The Muckrakers and the Progressive Era* (Defining Moments), Detroit: Omnigraphics.

ICIJ.ORG, (3 Nisan 2016), Giant Leak of Offshore Financial Records Exposes Global Array of Crime and Corruption, (Erişim tarihi 28 Nisan 2017)

<https://panamapapers.icij.org/20160403-panama-papers-global-overview.html> (Erişim tarihi, 7 Nisan 2017)

İÇİN AKÇALI, S. (2003), Kamu Çıkarını Korumak İçin Araştırmacı Gazetecilik Bir alternatif Olabilir mi?, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi sayı 18, 73-98.

KEANE, J. (2013), *Democracy and Media Decadence*, Cambridge New York: University Press.

LANDERT D., MISCIONE G., (2017). Narrating the stories of leaked data: The changing role of journalists after Wikileaks and Snowden, *Discourse, Context & Media* (basım aşamasındaki makale).

OBERMAIER, F., OBERMAYER, B. , Wormer, V. ve Jaschensky, W. (2017) Panama Papers: The Secrets of the Dirty Money, <http://panamapapers.sueddeutsche.de/articles/56febff0a1bb8d3c3495adf4/> (Erişim tarihi 18 Nisan 2017),

LESAGE F., HACKETT R.A (2014), Between Objectivity and Openness-The Mediality of Data for Journalism, *Media and Communication*, 2014, 2 (2), s. 42-54.

LORENZ, M. (2012), *Why Journalists Should Use Data*, içinde Ed. Gray, J., Bounegru, L., & Chambers, L. (2012). *The Data Journalism Handbook*. Sebastopol: O'Reilly Media.

MCNAIR, B. (2012), Wikileaks, journalism and the consequences of chaos, *Media International Australia*, 144: 77-86.

SHARIFE K., VAN SCHALKWYK F.(2016) *Panama Papers and Investigative Journalism in Africa: Lessons learned from and about the data.*, Washington DC: World Wide Web Foundation.

TICHI, C. (2004), *Exposes and Excess, Muckraking in Amerika 1900/ 2000*, Philadelphia: University of Pennsylvania.

TURHAN, D. G. (2017), Dijital Aktivizm, Journal of Süleyman Demirel University, Institute of Social Sciences, Vol 26:1, 26-44.

WILIS J. (2007), *The Media Effect: How the News Influences Politics and Government*, Connecticut: Praeger.